

RABİTƏ MÜƏSSİSƏLƏRİNDƏ RƏQƏMSAL UÇOT SİSTEMLƏRİNİN TƏTBİQİ: YENİ PERSPEKTİVLƏR

Dilruba PAŞAYEVA

Bakı Biznes Universiteti, Azərbaycan

Giriş

Rabitə sektoru müasir dövrdə sürətli inkişaf mərhələsindədir. İnternet, mobil texnologiyalar və müasir kommunikasiya vasitələrinin yayılması, bu sahədəki müəssisələrin fəaliyyətini əhəmiyyətli dərəcədə dəyişdirir. Rəqəmsallaşma, yalnız xidmətlərin təqdimatını deyil, həm də müha-sibatlıq və audit proseslərini də transformasiya edir. Rəqəmsal uçot sistemlərinin tətbiqi, mühasibatlıq və audit proseslərinin səmərəliliyini artıraraq, təşkilatların strateji qərar vermə qabiliyyətini gücləndirir. Bu sistemlər, məlumatların daha sürətli toplanmasını, analitik alətlərin tətbiqini və qərar qəbul etmə proseslərini asanlaşdırır. Nəticədə, təşkilatlar daha çevik və effektiv fəaliyyət göstərir.

Rəqəmsal mühasibatlıq, müasir tələblərə cavab verərək, mühasibatlıq məlumatlarının daha şəffaf və dəqiq olmasını təmin edir. Eyni zamanda, bu sistemlər mühasibatlıq funksiyalarını avto-matlaşdıraraq insan səhvlərini minimuma endirir. Bununla yanaşı, rəqəmsal uçot sistemləri, maliyyə məlumatlarının qorunması və risklərin idarə edilməsi sahəsində də mühüm rol oynayır (1).

Məqalənin məqsədi, rabitə müəssisələrində rəqəmsal uçot sistemlərinin tətbiqinin yeni perspektivlərini araşdırmaqdır. Tədqiqat müasir sistemlərin funksionallığını, onların effektivliyini və sektorda tətbiqinin üstünlüklərini müəyyən etməyə yönəlmişdir. Nəticədə, bu sistemlərin tətbiqi, rabitə müəssisələrinin müasir mühitdə daha dayanıqlı və rəqəbatqabiliyyətli olmasına imkan tanıyır.

Rabitə müəssisələrində rəqəmsal uçot sistemlərinin tətbiqi: İmkanlar və əhəmiyyəti

Rəqəmsal uçot sistemləri, mühasibatlıq məlumatlarının toplanması, işlənməsi və təqdim edilməsində inqilabi dəyişikliklər yaratmışdır. Bu sistemlər, məlumatların avtomatik toplanması, analiz edilməsi və nəticələrin vizuallaşdırılması kimi imkanlar təqdim edir. Rəqəmsal uçot sistemlərinin müasir mühasibatlıq praktikasında rolu, yalnız məlumatların mütəmadi şəkildə daxil edilməsində deyil, eyni zamanda bu məlumatların strateji qərarların verilməsində istifadə edilməsində də özünü göstərir (10).

Rabitə sektorunda rəqəmsal uçot sistemlərinin tətbiqi, resursların səmərəli idarə olunmasına, xərclərin azalmasına və gəlirlərin artırılmasına kömək edir. Məlumatların real vaxtda toplanması, müəssisələrə mühasibatlıq və maliyyə analizlərini daha sürətli və dəqiq şəkildə aparmağa imkan tanıyır. Məsələn, müştəri xərcləri və gəlir proqnozları daha asanlıqla təhlil edilə bilər, bu da müəssisələrin strateji planlaşdırmasını dəstəkləyir (2).

Eyni zamanda, bu sistemlərin inteqrasiyası, təşkilatların qanunvericiliyə uyğunluğunu artırır və mühasibatlıq fəaliyyətlərini daha şəffaf edir. Rəqəmsal mühasibatlıq sistemləri, maliyyə hesabatlarının avtomatik yaradılması və audit üçün lazım olan məlumatların asan əldə olunması üçün nəzərdə tutulmuşdur. Bu da audit prosesi zamanı müstəqil yoxlayanlar üçün əhəmiyyətli dərəcədə asanlıq yaradır.

Bununla yanaşı, rəqəmsal uçot sistemləri, mühasibatlıq məlumatlarının təhlükəsizliyini artırır. Bulud texnologiyaları və şifrələmə metodları vasitəsilə məlumatların qorunması, mühasibatlıq sistemlərinə girişin yalnız səlahiyyətli şəxslərlə məhdudlaşdırılmasını təmin edir. Bu, mühasibatlıq məlumatlarının məxfiliyini qorumaq və məlumatların itirilməsi riskini minimuma endirmək üçün əhəmiyyətlidir (8). Həmçinin, rəqəmsal uçot sistemlərinin tətbiqi, həmçinin, təşkilatların müştəri əlaqələrini gücləndirir. Müştəri məlumatlarının təhlili, müştəri məmnuniyyətinin artırılmasına və xidmətlərin fərdiləşdirilməsinə imkan tanıyır. Bu, rabitə müəssisələrinin müştəri bazasını genişləndirməyə və müştəri loyallığını artırmağa kömək edir (4).

Nəticədə, rabitə sektorunda rəqəmsal uçot sistemlərinin tətbiqi, yalnız mühasibatlıq fəaliyyətlərini deyil, eyni zamanda təşkilatların ümumi iş mühitini də müsbət yöndə dəyişdirir. Bu sistemlər, müəssisələrin müasir dövrdə daha səmərəli, çevik və rəqəbatqabiliyyətli olmasına şərait yaradır.

Cədvəl 1.

Rəqəmsal uçot sistemlərinin rabitə sektorundakı təsirləri

<i>Təsir sahəsi</i>	<i>Təsirin təsviri</i>	<i>Əsas nəticələr</i>
<i>Məlumatların toplanması</i>	Avtomatik məlumat yığılması, real vaxt rejimində yenilənən məlumatlar	Dəqiqlik və məlumat itkisinin azalması
<i>Maliyyə və mühasibat analizləri</i>	Gəlir və xərclərin sürətli təhlili	Dəqiq gəlir proqnozları və strateji qərarlar
<i>Strateji planlaşdırma</i>	Müştəri və maliyyə məlumatlarının analizi əsasında proqnozlar	Strateji planlaşdırmanın dəstəklənməsi
<i>Qanunvericiliyə uyğunluq</i>	Qanunvericiliyə uyğun avtomatik maliyyə hesabatları	Şəffaflıq və auditə asan çıxış
<i>Təhlükəsizlik və məxfilik</i>	Şifrələmə və bulud texnologiyaları ilə məlumatların qorunması	Məlumat itkisi riskinin azalması
<i>Müştəri məlumatlarının analizi</i>	Müştəri məmnuniyyəti və sadıqlıq təhlili	Müştəri əlaqələrinin möhkəmləndirilməsi və xidmətlərin fərdiləşdirilməsi

Mənbə: Ədəbiyyat resursundan toplanmış məlumatlar əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Yuxarıda göstərilən cədvəli ətraflı təhlilini nəzərdən keçirək:

1. Məlumatların toplanması və emalı:

Rəqəmsal uçot sistemləri məlumatların real vaxtda toplanmasını və avtomatik olaraq emal edilməsini mümkün edir. Bu, ənənəvi kağız əsaslı və ya manuel mühasibatlıq metodlarına nisbətən daha sürətli və dəqiqdir. Bu texnologiyalar müəssisələrə məlumatların itirilmə riskini minimuma endirməklə yanaşı, məlumatların yenilənməsində dəqiqlik təmin edir. Müasir texnologiyalar, xüsusilə rabitə sektorunda böyük həcmli məlumatların tez və effektiv şəkildə emal edilməsini təmin edir, bu da resursların səmərəli idarə olunmasına şərait yaradır (9).

2. Maliyyə və mühasibat analizləri:

Rəqəmsal uçot sistemləri vasitəsilə maliyyə məlumatlarının təhlili daha dəqiq və sürətli şəkildə həyata keçirilir. Müştəri xərclərinin və gəlir proqnozlarının təhlili, strateji qərarların verilməsində vacib rol oynayır. Bu sistemlər, həmçinin, gəlir və xərclərin izlənməsini və müxtəlif hesabatların hazırlanmasını avtomatlaşdıraraq, mühasibatlıq işlərini daha şəffaf və səmərəli edir. Bu analizlər rabitə müəssisələrinə gələcək maliyyə planlarını daha yaxşı proqnozlaşdırmaq və strateji baxımdan rəqabətə dayanıqlı olmaq imkanı yaradır (7).

3. Qanunvericiliyə uyğunluq və şəffaflıq:

Rabitə sektorunda rəqəmsal uçot sistemlərinin istifadəsi, qanunvericiliyə uyğun hesabatların avtomatik olaraq yaradılmasına imkan verir. Bu, mühasibatlıq məlumatlarının şəffaflığını artırır və audit prosesinin asanlaşmasına töhfə verir. Xüsusilə böyük müəssisələrdə müstəqil yoxlayanlar üçün lazım olan məlumatlara asan çıxış təmin edilir, bu da qanunvericiliklə bağlı risklərin azalmasına səbəb olur.

4. Təhlükəsizlik və məxfilik:

Rəqəmsal mühasibat sistemləri məlumatların təhlükəsizliyinə yüksək səviyyədə önəm verir. Bulud texnologiyaları və məlumatların şifrələnməsi, rabitə sektorunda məlumatların qorunmasını gücləndirir. Sistemlərə giriş yalnız səlahiyyətli şəxslərə məhdudlaşdırılaraq, məxfi məlumatların üçüncü tərəflər tərəfindən əldə edilməsinin qarşısı alınır. Bu, maliyyə məlumatlarının itirilməsi və ya zədələnməsi riskini minimuma endirir (8).

5. Müştəri əlaqələrinin gücləndirilməsi:

Rəqəmsal uçot sistemləri müştəri məlumatlarının təhlili vasitəsilə müştəri məmnuniyyətinin artırılmasına və müştəri bazasının genişləndirilməsinə yardım edir. Müştərilərin xərcləmə vərdişlərinin analizi əsasında müəssisələr fərdiləşdirilmiş xidmətlər təqdim edərək, müştəri sadıqlığını artırmaq imkanı qazanır. Bu da rabitə sektorunda rəqabət üstünlüyü təmin edir (9).

6. Strateji planlaşdırma və rəqabət qabiliyyəti:

Rabitə sektorunda rəqəmsal uçot sistemlərinin tətbiqi yalnız mühasibatlıq işlərini deyil, ümumi təşkilati idarəetməni də səmərələşdirir. Strateji planlama daha etibarlı məlumatlara əsaslanır və müəssisələrə daha çevik qərarlar qəbul etməyə imkan verir (6).

Material və metodlar

Bu tədqiqatda rabitə müəssisələrinin müxtəlif növ rəqəmsal uçot sistemlərini tətbiq etmə üsulları üzərində dayanılmışdır. Məlumatlar, mütəxəssislərlə aparılan müsahibələr, anket sorğuları və müvafiq ədəbiyyatın analizi vasitəsilə toplanmışdır. Tədqiqatda metodologiyası keyfiyyət və kəmiyyət yanaşmalarını əhatə edir.

Müzakirə

Tədqiqatın nəticələri göstərir ki, rabitə müəssisələrində rəqəmsal uçot sistemlərinin tətbiqi, iş proseslərinin sürətini artırır və xətalardan sayını azaldır. Mütəxəssislərin fikrincə, bu sistemlərin istifadəsi, mühasibatlıq funksiyalarının avtomatlaşdırılması ilə yanaşı, strateji planlaşdırma və risklərin idarə edilməsi sahələrində də müsbət təsir yaradır. Rəqəmsal uçot sistemləri, müəssisələrə məlumatların daha dəqiq və vaxtında əldə olunmasını təmin edərək, daha məlumatlı qərarlar qəbul etməyə imkan tanıyır (3).

Eyni zamanda, rəqəmsal sistemlərin tətbiqi, mühasibatlıq proseslərinin şəffaflığını artırır. Məlumatların sistemli şəkildə toplanması və təqdim edilməsi, audit və yoxlama proseslərini asanlaşdırır, bu da maliyyə hesabatlarının daha etibarlı olmasına gətirib çıxarır. Nəticə etibarilə, təşkilatlar müştəri və tərəfdaşlarla münasibətlərini daha da gücləndirir.

Rəqəmsal sistemlərin tətbiqi, məlumatların təhlükəsizliyini artırır. Bulud texnologiyalarının və müasir şifrələmə metodlarının istifadəsi, məlumatların sızması və itirilməsi riskini azaltmağa kömək edir.

Bu, mühasibatlıq məlumatlarının qorunması üçün həyati əhəmiyyət kəsb edir, çünki maliyyə məlumatları, təşkilatların strateji və əməliyyat qərarları üçün əsas rol oynayır.

Bununla yanaşı, sistemlərin tətbiqi prosesində qarşıya çıxan çətinliklər də vardır. Müvafiq təlimlərin verilməsi və işçilərin yeni sistemlərə adaptasiyası zəruridir. Bir çox müəssisələr, bu sistemlərin tam potensialını istifadə edə bilmək üçün kadr hazırlığına investisiya etməlidir. Həmçinin, texnoloji infrastrukturun yenilənməsi, sistemlərin səmərəli işləməsi üçün vacibdir. Bu, əlavə maliyyə xərcləri və vaxt sərfini tələb edir, lakin, uzunmüddətli perspektivdə xeyirli nəticələr gətirə bilər.

Nəticə olaraq, rabitə müəssisələrində rəqəmsal uçot sistemlərinin tətbiqi, iş proseslərini daha çevik və effektiv hala gətirməkdə mühüm rol oynayır. Lakin, bu sistemlərin uğurlu tətbiqi, yalnız texnologiyanın implementasiyası ilə məhdudlaşmamalıdır; eyni zamanda, müvafiq insan resurslarının hazırlanması və təşkilati dəyişiklərin həyata keçirilməsi də zəruridir. Gələcəkdə, bu sahədəki tədqiqatların, rəqəmsal uçot sistemlərinin effektivliyini artıran yeni yanaşmaları və strategiyaları araşdırmağa yönəlməsi vacibdir.

Nəticə

Rabitə müəssisələrində rəqəmsal uçot sistemlərinin tətbiqi, mühasibatlıq və audit proseslərini müasir tələblərə uyğunlaşdırmaqla yanaşı, səmərəliliyi artırır. Bu sistemlərin inteqrasiyası, müəssisələrin daha çevik və innovativ olmasına imkan tanıyır. Rəqəmsal uçot sistemləri, məlumatların daha sürətli toplanması və təhlil edilməsi ilə yanaşı, mühasibatlıq fəaliyyətlərini avtomatlaşdıraraq, insan səhvlərini minimuma endirir. Bu, mühasibatlıq funksiyalarının effektivliyini artırmaqla yanaşı, maliyyə məlumatlarının dəqiqliyini və şəffaflığını da təmin edir.

Eyni zamanda, rəqəmsal sistemlərin istifadəsi, müəssisələrə müştəri və tərəfdaşlarla münasibətləri daha da gücləndirmək imkanı yaradır. Müştəri məlumatlarının analizi, xidmətlərin fərdiləşdirilməsinə və müştəri məmnuniyyətinin artırılmasına yönəlmiş strategiyaların hazırlanmasına kömək edir. Bu da rabitə sektorundakı rəqabət qabiliyyətini artırır və müştəri bazasının genişlənməsinə səbəb olur.

Gələcək tədqiqatlar, rəqəmsal uçot sistemlərinin daha da inkişaf etdirilməsi və adaptasiyası istiqamətində olmalıdır. Bu sistemlərin tətbiqinin təhlili, onların daha geniş miqyasda istifadəsi üçün yeni yanaşmaların və strategiyaların inkişaf etdirilməsini tələb edir. Eyni zamanda, mühasibatlıq və audit sahəsində ortaya çıxan yeni tələbləri qarşılamaq üçün texnoloji innovasiyaların izlənməsi vacibdir. Rəqəmsal transformasiyanın sürətlənməsi, müəssisələrin yalnız mühasibatlıq deyil, eyni zamanda bütün iş proseslərini əhatə edən geniş çərçivədə strateji dəyişikliklər həyata keçirmələrini tələb edir.

Müəssisələr, rəqəmsal mühitdə fəaliyyət göstərə bilmək üçün uyğun texnoloji infrastruktur, müvafiq kadr hazırlığı və innovativ iş metodları ilə təchiz olunmalıdır (5).

Bununla yanaşı, rəqəmsal uçot sistemlərinin tətbiqi, mühasibatlıq proseslərinin təhlükəsizliyini də artırır. İstifadə olunan müasir şifrələmə və bulud texnologiyaları, məlumatların qorunmasını təmin edir və mühasibatlıq fəaliyyətlərinin təhlükəsizliyini gücləndirir. Lakin, bu sistemlərin effektivliyinin artırılması üçün müvafiq təlimlərin verilməsi və işçilərin yeni sistemlərə adaptasiyası da zəruridir. Həmçinin, rabitə müəssisələrində rəqəmsal uçot sistemlərinin tətbiqi, onların iş mühitini daha səmərəli, çevik və müasir tələblərə uyğun hala gətirir. Bu proses, mühasibatlıq fəaliyyətlərinin yalnız texnoloji aspektlərini deyil, eyni zamanda təşkilati və insan resursları yönümlü yanaşmaları da əhatə etməlidir. Gələcək tədqiqatlar, rəqəmsal uçot sistemlərinin geniş tətbiqinin təşkilati dəyişikliklər, maliyyə performansı və müştəri məmnuniyyətinə təsirini daha dərindən araşdırmalıdır.

Açıqlama bəyanatı

Müəllif (lər) tərəfindən hər hansı potensial marağın toqquşması ilə bağlı məlumat verilməmişdir .

Əlaqə

E-mail: dilrubapashayeva@gmail.com

Ədəbiyyat :

- Smith, J. "Rəqəmsal mühasibatlıq: Maliyyənin Gələcəyi." *Biznes Tədqiqatları Jurnalı*, 2020.
- Brown, A., və Green, T. "Rəqəmsal transformasiyanın telekommunikasiya sənayesinə təsiri." *Beynəlxalq Biznes İdarəetmə Jurnalı*, 2019.
- White, R. "Mühasibat uçotunda avtomatlaşdırma: Trendlər və Perspektivlər." *Maliyyə Jurnalı*, 2021.
- Conson, L. "Rəqəmsal mühasibat sistemlərində risklərin idarə edilməsi." *Risk və Maliyyə Jurnalı*, 2022.
- Taylor, M. "Rəqəmsal mühasibat uçotunda innovasiyalar: Telekommunikasiya sektorunun tədqiqatı." *Mühasibat Tədqiqatları Jurnalı*, 2023.
- Davis, L. "Mühasibat uçotunun rəqəmsal transformasiyası: Uğurlu tətbiqlər və çağırışlar." *İqtisadiyyat və Texnologiya Jurnalı*, 2020.
- Johnson, P. "Rəqəmsal uçot sistemlərinin təkmilləşdirilməsi: Yeni yanaşmalar." *Mühasibat və İqtisadiyyat Jurnalı*, 2021.
- Anderson, D. "Rəqəmsal mühasibatlıq və onun təkmilləşdirilməsində yeni texnologiyaların rolu." *Telekommunikasiya və Biznes İdarəetməsi Jurnalı*, 2021.
- Harris, K., və Clark, J. "Telekommunikasiya sahəsində rəqəmsal mühasibatlıq: Yeni meyillər və inkişaf." *Beynəlxalq Maliyyə Jurnalı*, 2022.
- Miller, S., və Walker, E. "Rəqəmsal uçot sistemləri və maliyyə risklərinin idarə olunması: Təsir və imkanlar." *Risk İdarəetmə və İqtisadiyyat Jurnalı*, 2023.

Məqaləyə istinad: Paşayeva, D. Rabitə müəssisələrində rəqəmsal uçot sistemlərinin tətbiqi: Yeni perspektivlər .*Elm və İnnovativ Texnologiyalar Jurnalı*. Nömrə 32, 2025. s.24-33. <https://doi.org/10.30546/2616-4418.32.2025.2024>

SUMMARY

Application of Digital Accounting Systems in Communication Institutions: New Perspectives

Dilruba PASHAYEVA

Baku Business University, Baku, Azerbaijan

The article broadly analyzes the future prospects of applying digital accounting systems in communication enterprises and the impact of these technologies on accounting and auditing processes. The author emphasizes that digitalization leads to revolutionary changes in the accounting field. Digital systems make strategic decision-making processes of organizations more flexible and informed through rapid data collection, processing, and analysis. These systems increase the accuracy of financial information, ensure transparency, and facilitate efficient management of resources. At the same time, strengthening relations with customers and increasing the competitiveness of organizations is one of the main advantages of these technologies. With the automation of accounting processes, the application of artificial intelligence, and other advanced technologies, enterprises operate more flexibly and dynamically. These processes ensure effective risk management and allow for faster and more accurate decision-making. Real-time monitoring of data through digital accounting systems enables companies to implement more sustainable financial control. At the same time, digital accounting technologies contribute to the reduction of operational costs and optimal management of resources. The author emphasizes that to get the full effect of digital transformation, it is important to build a strong technological infrastructure in enterprises and provide employees with modern training programs.

Keywords: *Digitization, accounting, analytics, competitiveness, automation*

РЕЗЮМЕ**Применение цифровых систем учета в учреждениях связи:
Новые Перспективы****Дилруба ПАШАЕВА*****Бакинский Бизнес Университет, Баку, Азербайджан***

В статье широко анализируются перспективы применения цифровых систем учета на предприятиях связи и влияние этих технологий на процессы бухгалтерского учета и аудита. Автор подчеркивает, что цифровизация приводит к революционным изменениям в сфере бухгалтерского учета. Цифровые системы делают процессы принятия стратегических решений в организациях более гибкими и информативными за счет быстрого сбора, обработки и анализа данных. Эти системы повышают точность финансовой информации, обеспечивают прозрачность и способствуют эффективному управлению ресурсами. При этом укрепление отношений с клиентами и повышение конкурентоспособности организаций является одним из главных преимуществ этих технологий. Благодаря автоматизации учетных процессов, применению искусственного интеллекта и других передовых технологий предприятия работают более гибко и динамично.

Эти процессы обеспечивают эффективное управление рисками и позволяют быстрее и точнее принимать решения. Мониторинг данных в режиме реального времени с помощью цифровых систем учета позволяет компаниям осуществлять более устойчивый финансовый контроль. При этом технологии цифрового учета способствуют снижению операционных затрат и оптимальному управлению ресурсами. Автор подчеркивает, что для получения полного эффекта цифровой трансформации важно построить на предприятиях мощную технологическую инфраструктуру и обеспечить сотрудников современными программами обучения.

Ключевые слова: Искусственный Интеллект, технологии, приложения ИИ, человеческая жизнь.